

**OILA, MAKTAB VA JAMIYATNING YOSHLAR VATANPARVARLIGINI
SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17704270>

Odilov Hayotbek Umidjon o'g'li

Saydamatov Xurshidbek Dilmurod o'g'li

Nuriddinov To'lanboy Jo'rabek o'g'li

Fargona davlat universiteti Xarbiy ta'lim fakulteti talabalari

Abdusalomov Ulug'bek Sattorovich

Fargona davlat universiteti Xarbiy ta'lim fakulteti Dotsenti

KIRISH

Yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash — har bir jamiyatning strategik ustuvorligi, milliy barqarorlik va kelajak xavfsizligini ta'minlovchi muhim ijtimoiy vazifadir. Vatanparvarlik nafaqat harbiy xizmat yoki ona yurtning himoya qilish bilan chegaralanmaydi; u — milliy g'urur, tarixiy xotira, fuqarolik mas'uliyati, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va jamiyatning umumiy farovonligi uchun fidoyilik tuyg'usini o'zida mujassam etuvchi keng qamrovli fenomen. Ayniqsa globalizatsiya va axborot makoni tezkor rivojlanayotgan zamonda, yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlarga munosabati va fuqarolik faolligi shakllanishi yangi chaqiriqlar va imkoniyatlar bilan yuzma-yuz kelmoqda. Shu boisdan, vatanparvarlik tarbiyasining samarali mexanizmlari va institutsional mexanizmlarni chuqur tahlil etish zarurati tug'iladi.

Ushbu mavzu uchta asosiy ijtimoiy institut — oila, maktab va jamiyat — nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Har bir institut yoshlarning ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishida o'ziga xos, bir-birini to'ldiruvchi rol o'ynaydi. Oila shaxsning ilk ijtimoiy muhitidir; bolada milliy qadriyatlar, ota-ona namunasi va asosiy axloqiy printsiplar aynan oila muhitida shakllanadi. Maktab esa sistematik bilim, tarixiy ong va fuqarolik madaniyatini shakllantirish orqali vatanparvarlikni ilmiy va tarbiyaviy jihatdan mustahkamlaydi. Jamiyat — davlat siyosati, madaniy muhit, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik institutlari orqali yoshlarning amaliy hayotga qo'shilishini ta'minlab, vatanparvarlikni keng jamoatchilik kontekstida mustahkamlaydi.

Kirish qismida quyidagi jihatlar alohida e'tiborga loyiq: birinchidan, vatanparvarlik tushunchasining zamonaviy talqini va uning tarkibiy elementlari. An'anaviy ma'noda vatanparvarlik ko'pincha harbiy xizmat bilan bog'lanadi, ammo bugungi kunda u kengroq — ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy taraqqiyot, huquqiy madaniyat va ekologik mas'uliyat singari komponentlarni ham o'z ichiga oladi. Ikkinchidan, yoshlarning vatanparvarligini shakllantirish jarayoni faqat ma'naviy-axloqiy tarbiya emas, balki u ma'lumotli qaror qabul qilish, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy faollikni rivojlantirish bilan ham bog'liq. Uchinchidan, oila, maktab va jamiyat o'rtasida muvofiqlik va hamkorlikning ahamiyati — har bir

institutning mustaqil sa'y-harakatlari natijador bo'lishi uchun ularning pedagogik, madaniy va siyosiy xabardorligi bir-birini to'ldirishi zarur.

Mamlakatimiz kontekstida ham vatanparvarlik tarbiyasi davlat siyosatining markazida turadi: ta'lim tizimi, madaniyat sohasidagi dasturlar, yoshlar siyosati va tarbiyaviy loyihalar yoshlarning milliy o'zligini mustahkamlashga yo'naltirilgan. Biroq, zamonaviy realiyatlarda yangi xavf-xatarlar — radikal va ekstremistik ta'sirlar, noto'g'ri axborot va stereotiplar, gibril urushlar va kiberxavfsizlik muammolari — yoshlarning mafkuraviy immunitetini zaiflashtirishi mumkin. Shu munosabat bilan oila, maktab va jamiyat institutlari nafaqat an'anaviy tarbiya vositalaridan foydalanishi, balki innovatsion metodlar — raqamli ta'lim texnologiyalari, interaktiv muhit, madaniy va tarixiy loyihalar orqali yoshlarning ongini shakllantirishda yangicha yondashuvlarni joriy etishi lozim.

Ushbu maqola doirasida kirish qismidan keyin oila, maktab va jamiyatning har biri alohida-bir bo'limda tahlil qilinadi: ularning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari, muvaffaqiyatli tajriba va dasturlari, shuningdek mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ko'rib chiqiladi. Maqsad — yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning samarali, barqaror va zamonaviy modelini taklif etish uchun mazkur institutlarning vazifalari va imkoniyatlarini chuqurroq o'rganishdir.

ASOSIY QISM

Oilaning yoshlar vatanparvarligini shakllantirishdagi o'rni.

Oila — shaxsning ilk ijtimoiylashuv muhiti, boshlang'ich tarbiya maskani va ma'naviy qadriyatlar manbaidir. O'zbekiston pedagogik an'alarida bola tarbiyasi avvalo oiladan boshlanishi ta'kidlanadi. Oila yosh avlodda vatanparvarlikning dastlabki negizlarini — mehr-muhabbat, hurmat, milliy g'urur, vatan taqdiri uchun mas'uliyat kabi tuyg'ularni shakllantiradi.

Oila ichidagi munosabatlar bolada jamiyatga bo'lgan munosabatning dastlabki modeli sifatida paydo bo'ladi. Psixologik tadqiqotlar oiladagi mehr, tartib-intizom va muloqot madaniyati yoshning xarakterida barqaror ijtimoiy qadriyatlar shakllanishiga bevosita ta'sir etishini ko'rsatadi. Ota-onaning Vatanga sodiqligi, davlat ramzlariga hurmati, qonunlarga rioya qilishi — bularning barchasi bevosita bolaga o'tadi.

O'zbek oilasi qadimdan ma'naviy merosni avloddan-avlodga o'tkazuvchi asosiy institut bo'lib kelgan. Ajdodlarimiz jasorati, tarixiy shaxslar faoliyati, milliy an'alar va marosimlar oilada muntazam esga olinishi yosh ongida ildizli Vatan tuyg'usini shakllantiradi. Tarixiy xotiraning oilaviy uzluksizligi — yosh avlodning vatanparvarlik immunitetini kuchaytiruvchi muhim omil.

Pedagog A.S. Makarenko ta'kidlaganidek, "tarbiya birinchi navbatda shaxsiy namuna orqali ta'sir qiladi." Ota-onaning mehnatsevarligi, halolligi, ijtimoiy faolligi, davlat ishlariga befarq bo'lmasligi bolada fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. Shu bois oila vatanparvarlik tarbiyasining boshlang'ich va eng ta'sirli bosqichi hisoblanadi.

Maktabning yoshlar vatanparvarligini shakllantirishdagi o'rni.

Maktab — shaxsning ma'naviy, ilmiy va ijtimoiy dunyoqarashi shakllanadigan asosiy maskan. Bu yerda vatanparvarlik markazlashgan, rejalashtirilgan, ilmiy asoslangan tarzda shakllantiriladi.

Maktabdagi o'quv dasturlarida vatanparvarlik tarbiyasi alohida yo'nalish sifatida belgilangan. Tarix, "Odobnoma", "O'zbekiston tarixi", "Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik" kabi fanlar yoshlarning tarixiy xotirasini kengaytirib, Vatanga hurmat tuyg'usini chuqurlashtiradi.

Maktablarda o'tkaziladigan:

- harbiy-sport o'yinlari,
- harbiy qismlarga ekskursiyalar,
- sport musobaqalari,
- qahramonlar bilan uchrashuvlar

yoshlarning vatanparvarlik haqidagi tasavvurlarini amaliy jihatdan mustahkamlaydi. Amaliy faoliyat nazariy bilimdan ko'ra ko'proq ta'sirchan bo'lib, yoshda irodaviy sifatlar va mas'uliyatni kuchaytiradi.

Pedagogning shaxsiy namunasi — maktab tarbiyasining eng kuchli vositasidir. O'qituvchining ma'naviyatga, mehnatga, Vatanga munosabati, intizomi, e'tiqodi o'quvchilar ongida bevosita aks etadi. Ustozning birgina xatti-harakati ham yuzlab o'quvchilar uchun ibrat maktabi bo'lishi mumkin.

Maktab — yoshlar uchun kichik jamiyatdir. Undagi jamoa, intizom, ijtimoiy faoliyat, o'z-o'zini boshqarish organlari bolada jamiyat hayotiga moslashish ko'nikmasini shakllantiradi. Bu esa fuqarolik ongining, mas'uliyatning va vatanparvarlikning muhim tayanchidir.

Jamiyatning yoshlar vatanparvarligini shakllantirishdagi o'rni.

Oila va maktabdan tashqari, yoshlarning ma'naviy qarashlari jamiyat tomonidan shakllanadi. Jamiyat instituti keng qamrovli bo'lib, davlat siyosati, madaniyat, ommaviy axborot vositalari, sport, diniy va nodavlat tashkilotlar faoliyatini o'z ichiga oladi.

O'zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan yoshlar siyosati, ma'naviyat dasturlari, harbiy-vatanparvarlik targ'ibotlari yoshlar ongini maqsadli ravishda shakllantiradi. Xususan, "Yoshlar siyosati to'g'risida"gi Qonun, "Yoshlar ittifoqi", "Vatanparvar" tashkiloti yoshlar ijtimoiy faolligini oshiruvchi asosiy platformalardir.

Bugungi globallashuv davrida ijtimoiy tarmoqlar, internet, televideniye, kino mahsulotlari yoshlar ongiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Media psixologlar fikricha, yoshlar ko'rgan obrazlar orqali dunyoni qabul qiladi. Shu bois:

- ijobiy qahramonlar,
- tarixiy filmlar,
- vatanparvarlik mavzusidagi ko'rsatuvlar

yoshlarning ongini ijobiy shakllantiradi. Salbiy va yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitet shakllantirish ham jamiyat zimmasidagi muhim vazifa hisoblanadi.

Jamiyatdagi madaniy tadbirlar, muzeylar, tarixiy obidalar, teatrlar yoshlarni milliy o'zlikka qaytaradi. Tarixiy xotirasiz jamiyatning kelajagi bo'lmagani kabi, yoshlarning ham vatanparvarlik hissi tarixiy meros bilan bog'liq holda mustahkamlanadi.

Toshkent va viloyatlarda faoliyat yuritayotgan yoshlar markazlari, sport klublari, ijtimoiy loyihalar, volontyorlik tashkilotlari yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirib, ularni jamiyat uchun foydali bo'lishga undaydi. Bu keng ijtimoiy faoliyat esa Vatanga bo'lgan mas'uliyat hissini kuchaytiradi.

XULOSA

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash — ko'p bosqichli, uzluksiz va kompleks jarayon bo'lib, u birgina ta'lim tizimi yoki oilaning emas, balki jamiyatning barcha bo'g'inlari — oila, maktab va jamiyatning hamkorlikda amalga oshirishini talab etadi. Oila yoshning dastlabki ma'naviy negizini shakllantirsa, maktab ushbu negizni ilmiy, nazariy va amaliy jihatdan boyitadi. Jamiyat esa bu qadriyatlarni keng hayotiy tajriba orqali yanada mustahkamlaydi.

Bugungi global va raqamli davrda yoshlarning vatanparvarligini shakllantirish nafaqat tarixiy xotirani tiklash, balki zamonaviy axborot makonida raqobatbardosh, tanqidiy fikrlaydigan, mafkuraviy tahdidlarga bardosh bera oladigan shaxsni tarbiyalashni taqozo etadi.

Shu bois, barcha institutlarning yagona maqsad yo'lida uzviy hamkorligi, ta'lim-tarbiya tizimida innovatsion yondashuvlar, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, jamiyatning ijtimoiy-madaniy faolligini oshirish yoshlarimizni Vatanga sodiq, ma'naviy yetuk va faol fuqarolar sifatida tarbiyalashning asosiy garovi hisoblanadi.